

andre Prisangivelser peger paa en lignende Værdi¹⁾. Saaledes betyder da denne Kendelse, at Fæsteren, naar han fuldt ud havde tilfredsstillet alle de Krav, Godsejeren havde til ham, endda skulde yde godt et halvt Aars Landgilde extra, før han kunde nyde den Ret til „at drage frit bort“, som Lovgivningen sikrede ham!

2.

Et Brev fra Lægen Christian Johann Berger.

Ved E. Ingerslev.

I den interessante og sympatetiske Skildring, som Jul. Petersen har givet i dette Tidsskrift (1891, 6 R. III) af Lægen Christian Johann Berger, tager Forfatteren Sigte saavel paa Bergers videnskabelige Betydning som ganske i Særdeleshed paa hans Forhold til og Rolle i det Struensee'ske Drama. Medens C. E. Levy i Indbydelsesskriftet til Universitetets Re-formationsfest 1856 saa godt som udelukkende opholdt sig ved den første Side af Bergers Virksomhed, netop fordi dennes Deltagelse i de politiske Begivenheder efter Levy's Skøn næsten ganske havde tilbagetrængt Erindringen om hans videnskabelige Livs Betydning, har Jul. Petersen lagt Hovedvægten paa Bergers Forhold til Struensee, idet den „Birolle“, han, i Sammenligning med Hovedpersonerne, her spillede, har stillet ham saameget i Skygge overfor disse, at der fra tidligere Skildringer af Bergers Forhold under denne Episode ikke lod sig danne noget fyldigt Billede af hans hele Betydning her eller af hans Karakter og Personlighed, saaledes som disse gav sig Udslag i hans Optræden som Struensee's Redskab og Medhjælper.

Saaledes som J. Petersen efter sin Undersøgelse af For-

¹⁾ Læst Korn sættes til 25 Mark Penge i Klagepunkterne fra 142° Dipl. Flensborg. I, 308. Allerede 1347 regnes 1 Læst Byg til 4 Mk. Sølv (Repert. 2099, idet 3 Pund Sterling er = 60 Skilling, og man da regnede 15 Skill. Sterl. = 1 Mk. Sølv).

hørsprotokollerne viser os Bergers Forhold i Perioden fra Sommeren 1770 til Januar 72, har han sikkert Ret i at fastslaa, at den Rolle, han spillede, har været af noget større Betydning, end det vistnok almindelig antages — saa at Wasserschlebens Karakteristik af Berger som Struensee's „âme damnée“ neppe var ganske uholdbar — og at Bergers hele Færd i hin mærkelige Periode ogsaa fra psykisk Side set giver et interessant Bidrag til Bedømmelsen af hans Personlighed.

I Slutningen af sin Afhandling dvæler J. Petersen ved den sidste Fase i Bergers Liv som Lærer ved Kiels Universitet, en Virksomhed han alt efter 5 Aars Forløb søgte sig fritaget for, og som kun blev en svag Afglans af den tidligere tilsvarende ved Københavns Universitet, og Aarsagen til dette paafaldende Skridt for en Mand, der da kun var 55 Aar gl., ser J. Petersen, ved Siden af de utilfredsstillende Arbejdsvilkaar i Kiel, hovedsagelig i Bergers hele efter Katastrofen i 1772 saa stærkt rystede psykiske Disposition.

Det er til Belysning af denne af denne sidste jeg finder Anledning til at supplere J. Petersens Skildring i saa Henseende med et lille, ikke før offentliggjort Bidrag, et i Kgl. Bibliotheks Haandskriftsamling beroende Brev fra Berger til Henrik de Hjelmstjerne, skrevet i Marts 1776, altsaa 2 Aar efter hans Ansættelse ved Kielskolen.

Som et Udslag af den „varme Sympathi“, der fra højere Steder ydedes Berger, efter at Sindene var komne til Ro, og man havde erkendt den uretfærdige Haardhed, han under Fængslingen havde været udsat for, nævner J. Petersen Pensionsforhøjelsen 1773 for den til Aalborg forviste Exprofessor og Udnævnelsen det følgende Aar til Lærergerningen i Kiel, men en Tilkendegivelse af Medfølelse fra anden Side, fra den store Kreds af Fagkolleger og Klienter, som Berger i København var kommet i Berøring med, forlyder der Intet om; det synes nu netop, som om denne Mangel paa Sympathi har været Berger meget pinlig og følelig som et Udslag af, at han blandt den Del af Selskabet, hvis Dom han særlig satte Pris paa, blev betragtet som en Person, det var raadeligst ikke at træde i Rapport til.

Det omtalte Brev fra Berger til Hjelmstjerne er foranlediget ved en Henvendelse fra denne, hvori Berger raadspørges angaaende et Ildebefindende, men øjensynlig har det drejet sig om noget mere end en Konsultation, en Redegørelse for et Sygdomstilfælde; Bergers store Taknemlighed og Glæde over Hjelmstjernes Brev tyder paa, at denne ogsaa har berørt andre Ting, særligt vel Bergers egne personlige Forhold, og paa en Maade, som har været til Opmuntring og Behag for denne.

Bergers Svar lød nemlig saaledes:

Monsieur,

Je ne saurois trouver des termes pour vous exprimer la tres grande satisfaction que m'a donné la lettre inattendue, dont vous m'avez honoré. Oserai je hasarder d'ajouter ici la plus puissante des raisons de ma juste joye? mais pourquoi douterai je de la confier au sein d'un honet homme, depuis long tems connu et reconnu pour tel? permettez donc que je vous dise, Monsieur, avec cette liberté et franchise, que vous connaissez dans mon caractere, que cette raison ne se raporte pas tant a la satisfaction flateuse, que donne necessairement a tout homme d'honneur le souvenir honorable d'une personne de distinction et surtout d'un merite reconnu, mais elle derive bien plus puissamment de la conclusion flateuse, que je ne peux pas m'empêcher d'en tirer a l'égard de l'existence réelle de justice et d'honneur, qui ne pouvoient depuis long tems que me paraître, sinon entierement eteints, du moins extremement relachés parmi les premiers habitans d'une ville, ou j'ai passé sous les regards constans du public la plus grande et la meilleure partie de ma vie, et que je regarderai toujours comme ma patrie chérie, et dont par consequent les mœurs et les sentimens sur l'honneur et la justice ne peuvent que m'interessier beaucoup: je fus toujours tres persuadé, que dans tous les païs, et dans tous les tems, toute oppression du moindre des citoyens sera necessairement regardé par tous les gens instruits, comme une calamité publique, mais par cette raison meme rien ne m'a plus sensiblement affecté dans mon singulier malheur, que la lache desertion de tant des gens, qui connoissoient l'interieur de mon caractere,

mes sentiments, et mes actions certainement autant, que je les connois moi meme: jugez moi, Monsieur, avois je tort ou raison, mais sachez, que depuis 4 ans, dont vous etez presque le seul, qui m'ayez consolé par un souvenir honorable, qui meritera pendant toute ma vie la plus vive reconnoissance: on ne peut pas sans une triste experience s'imaginer l'horrible situation ou un homme est reduit, qui se voit forcé a se defier de la fureur de ses semblables, et qui ne peut plus douter de l'extreme lacheté dont les plus considerables entre eux se montrent capables, plus la conscience d'un tel homme l'absout, et plus la crainte continuelle et le mepris invincible le reduisent presque necessairement au desespoir, et j'y serois peut etre succombé, si un reste de ma bonne fortune ne m'avoit pas d'abord envoyé en Jutlande, ou contre toute mon attente j'ai trouvé une reception generalement si honette et si gracieuse, qu'elle etoit capable de moderer puissamment ces tristes sentimens, et qui meritera eternellement ma plus vive reconnoissance: je jouis presque du meme bonheur ici, ma derniere maladie surtout m'en a donné des tres grandes preuves: mais, hélas! ne me trouvois je pas pendant un tems fort considerable dans la meme situation a Copenhague, ou j'etois connu, et ou j'avois trouvé des occasions frequentes d'obliger une foule de monde, un miserable aventurier survient, qui brouille l'état, tout d'un coup une horrible maladie gagna tout ce qui m'environnoit, elle ressembloit a la rage, qui epargne aussi peu les plus anciennes connoissances et les meilleurs amis, que les etrangers: il faut rendre graces a Dieu que ces maladies populaires, auxquels tous les peuples sont sujetz, ne sont que passageres, mais elles ne laissent pas que de causer beaucoup des maux, et dont les suites immediates et secondaires s'étendent fort loin. — Je suis d'autant plus touché du mauvais état de Votre santé, Monsieur, que, sortant d'une tres grave maladie, je commence a gouter, non tant les sensations agreables d'existence sur ce theatre ou je me vois retenu, mais bien les delices d'une santé renaissante: que ne ferois je pas, Monsieur, pour contribuer a vous procurer le meme bonheur, mais qu'y pourrois je faire? ne

connoissant pas exactement l'état de votre situation présente, il s'en faut beaucoup, que ce que Vous m'en dites, y puisse suffire, mais ce que je crois pouvoir Vous consulter avec assurance, c'est de ne point vous prêter aux insinuations de ceux qui voudroient vous persuader d'user des narcotiques, ces remèdes, qui n'attaquent certainement pas dans votre cas, la cause du mal, sont d'ailleurs sujets à des inconvénients très considérables: le vertige, dont vous parlez, Monsieur, me fait soupçonner, que la cause principale de votre maladie pourroit bien résider dans le bas ventre, et surtout dans une lésion invétérée de digestion et des effets immédiats et secondaires qui en dérivent, si vos Médecins ne sont pas tombés sur cette idée, je vous conseille de leur l'insinuer, comme venant de vos propres réflexions: surtout je vous prie de vous confier à un seul Aesculape; qui peut mériter votre confiance préférablement, rien n'est plus pernicieux que la foule des médecins autour d'un malade, il est impossible d'imaginer les inconvénients qui en résultent, mais ne demandez pas de moi de vous relever en détail ces secrets, qui ne se communiquent jamais de bouche même parmi les initiés de l'art. Vous me demandez des livres de nos Savans d'ici, sachez qu'il n'y en a pas encore qui puissent mériter votre attention, voulez vous des misérables programmes, ou dissertations, je ne crois que non: vous vous faites une fausse idée de notre situation, sachez que les universités allemandes ne sont que des filles de la parade et de la vanité, mais ce texte demanderoit une lettre entière. — Comme il m'est impossible, Monsieur, de satisfaire aujourd'hui votre troisième demande qui regarde Madame la Baronne de Rosencrone, à laquelle je vous prie de mander mes très humbles respects, je vous prie de me permettre d'y revenir sitôt qu'il me sera possible, et de répéter ici une ancienne vérité, c'est, que je suis véritablement avec des sentiments de respect et d'attachement Monsieur

Votre très humble et très obéissant
Serviteur

Berger.

Kiel le 1 de Mars 1776.

Berger lægger her altsaa ikke Skjul paa, at i de 4 Aar, der var forløbne, siden Ulykken kom over ham, er Hjelmstjerne „næsten“ den Eneste af hans tidligere store Omgangskreds i Kjøbenhavn, der har sendt ham et trøstende Venskabsord, og heller ikke dølger han, at de Beviser paa Agtelse og Delta-gelse, der „mod Forventning“ mødte ham i Aalborg og nu sidst i Kiel, kun har kunnet være ham et utilfredsstillende Surrogat for de Vidnesbyrd om urokket Hengivenhed og Medfølelse, han — men forgæves — havde gjort Regning paa at modtage ogsaa fra sin tidligere store Omgangskreds i Kjøbenhavn, ikke mindst fra de Mange, han havde ydet sin gode Tjeneste som Læge. Frikendt af sin egen Samvittighed giver han sin Harm over de gamle Venners og „Ligemænds“ Feighed det stærkeste Udtryk og finder kun Forklaringen hertil i den Begrebsforvirring og Mangel paa Evne til at skelne mellem Ret og Uret, der var en Følge af hin Opløsning i alle Statens og Samfundets Forhold, som den „miserable aventurier“ Struensee lagde Grunden til.

Den Sygdom, Berger kort før Brevets Affattelse havde gennemgaaet, nødte ham til gennem hele det paagældende Aar at søge sig fritaget for sin Embedsgerning; vel berører han Rekonvalescentens Velvære ved at føle Sundheden vende tilbage, men Livsglæde ved den „Skueplads“, han er hensat til, maa han frakende sig, og i Foraaret 1779 opgav han som sagt det hele.

I sin Besvarelse af Hjelmstjernes specielle Forespørgsel tegner Berger sig dernæst som raadgivende Læge paa ret ejendommelig Maade. Han var den alsidig uddannede Kirurg, der med Mishag saa paa Tidens Degradation af Kirurgien og dennes Separation fra Medicinen, et Standpunkt, der, som J. Petersen har fremhævet, netop kom til Orde i den Tale til de Studerende, hvormed Berger tiltraadte sin Lærervirksomhed i Kiel, hvor han i skarp Modsætning til da raadende Anskuelser hævdede Nødvendigheden af, at disse to Discipliner vare forenede og dyrkedes af enhver Lægestuderende. Hans Frygt for, at de Medicinere, Hjelmstjerne mulig maatte henvende sig til, ensidig skulde se paa Symptomet Svimmelhed som det pri-

mære og behandle dette med narkotiske Midler uden at tænke paa Muligheden af, at det kunde være et sekundært Symptom, udgaaet fra Underlivsorganerne, røber en vis Mistænksomhed overfor d'Hrr. Medicineres diagnostiske Færdighed, og ret pudsigt er hans forsigtige Raad at lade et Vink falde herom som udsprunget fra Patienten selv, hvis Andre ikke skulde være faldet paa den Tanke. Hans ideelle Syn paa Lægekunsten som et sammenhængende Hele forklarer ogsaa hans Aversion for Tidens Skik og Brug, Tilkaldelse af en hel Stab af Læger om den Syge, et Onde, han antyder, har været følt af Mange, uden at der dog turde tales højt derom. — Endelig fremlyser af Brevets sidste Afsnit hans Despekt for den Videnskabelighed, der, udelukkende i Form af Dissertationer og Programmer, lagde sig for Dagen ved de tyske Universiteter; om det var retfærdigt at skære dem alle over en Kam, er vel tvivlsomt, men for hans Specialfags Vedkommende kunde sikkert Dommen ved det lille Universitet, hvor han maatte afslutte, neppe lyde anderledes.
